Nederlandse Mycologische Vereniging

Maandjournaal Paddenstoelen
Nummer 22
1 november 2022

Tip: open de hyperlinks steeds via de rechter muisknop in een nieuw tabblad

Van de redactie
Afgelopen maand waren ze er weer. Mycologen werden opgetrommeld om op radio en televisie toe te lichten hoe het kwam dat ze er opeens weer waren. Als validatoren kregen we het dringende verzoek om een tandje bij te zetten, waren we enkele malen per week op excursie en moest er ook veel meer dan anders gedetermineerd worden. En nu rond 1 november lijkt het op veel plaatsen alweer minder te worden. Een kortstondige opleving na een lange periode van droogte? De komende weken zullen het uitwijzen.

Ondertussen blijven we ons verbazen wat paddenstoelen bij droogte doen: veel soorten doen het minder of verschijnen helemaal niet, maar er zijn ook uitzonderingen. Relatief kortlevende vruchtlichamen van houtzwammen zoals de Biefstuk- en Zwavelzwam, werden dit jaar op waarneming.nl nu al ruim tweemaal zoveel gemeld als vorig jaar, terwijl diverse soorten kaaszwammen juist aanzienlijk minder werden gemeld. Zijn sommige houtzwammen beter dan andere in staat om te profiteren van een verzwakte afweer van bomen? Bomen hebben immers ook te lijden van de droogte en hun defensie is daardoor mogelijk verzwakt.

Biefstukzwam

Paddenstoelen blijven intrigeren en dat blijkt ook wel uit het succes van het Vliegenzwammen-project: dit jaar zijn er al meer dan 35-duizend waarnemingen gemeld tegenover minder dan 9-duizend in geheel 2021 op waarneming.nl.

Terugblik

***5 oktober* Zwarte amaniet in polderpark Cronesteijn te Leiden (Zuid-Holland)**
Hans Adema was deze keer de eerste die de Zwarte amaniet (15 stuks!) aantrof in Polderpark Cronestein te Leiden. De Zwarte amaniet werd voor het eerst in Nederland gevonden in 2000. Het is een mysterie waar precies de herkomst ligt van de Zwarte amaniet, toch een opvallende en duidelijk herkenbare paddenstoel. De Zwarte amaniet is slechts bekend van 14 atlasblokkem en is hiermee zeldzaam (zz) in ons land. Lees hier meer over deze bijzondere waarneming. Ook Nature today besteedde aandacht aan de vondst van Hans.

Zwarte amaniet (Hans Adema)

***5 oktober* Paddenstoelen, slimme schimmels**
Lange tijd werd gedacht dat heksen of de duivel een rol speelden bij het verschijnen van paddenstoelen. Je kunt namelijk niet zíen hoe ze ontstaan. Nu weten we wel beter. Paddenstoelen zijn de vruchtlichamen van schimmels en ontstaan uit schimmeldraden (mycelium) die groeien in de grond, tussen bladeren of in hout. Uit de kleine schimmelknopjes aan de rand van het mycelium kunnen ieder jaar meerdere paddenstoelen groeien. Lees meer in dit artikel.

Roodgerande houtzwam (Staatsbosbeheer)

***10 oktober* Online-lezing over het hoe en wat van paddenstoelensporen**
Deze online-lezing van Else Vellinga gaat over paddenstoelensporen: hoe ze van de paddenstoel komen en waar ze kunnen kiemen. Wat voor rol spelen sporenornamentatie en de kleur van de sporenwand, zijn er correlaties tussen de vorm van de sporen en de levenswijze van de paddenstoel? Via deze link kunt u de lezing van Else nog eens rustig terugkijken

12 oktober **Nieuwe vondst van het zeer zeldzame Rood oorzwammetje**
Eind augustus 2014 werd in Flevoland een voor Nederland nieuw soort oorzwammetje gevonden. Vijf dagen later werd deze soort, met opvallende vermiljoenkleur, ook ontdekt in de provincie Zeeland. Er werd na deze snelle tweede vondst in eerste instantie gedacht dat dit oorzwammetje ons land snel zou veroveren. Acht jaar verder en het aantal vindplaatsen in ons land staat nog maar op negen. Lees hier het hele artikel.

Rood oorzwammetje (Piet Brouwer)

13 oktober **Wijnrode kleefparasol in het Staelduinse Bos te ´s-Gravenzande (Zuid-Holland)**
Op 1 oktober deed Theo Strik een prachtige vondst in "zijn" Staelduinse bos te 's-Gravenzande. Hier vond hij tijdens een wandeling met vrienden de zeer zeldzame Wijnrode kleefparasol (zzz). De soort is slechts bekend van 6 atlasblokken in ons land en staat als Gevoelig (GE) op de Rode lijst (2008). Lees hier alles over de Bijzondere waarneming van Theo.

Wijnrode kleefparasol (Theo Strik)

18 oktober **Kleine oranje bekerzwam op de stuwwal bij Molenhoek (Limburg)**
Op 5 oktober vond Rob Koelman in een heide-terrein op de stuwwal bij Molenhoek meerdere clusters van oranje schijfjes. Na microscopisch onderzoek bleek het te gaan om de zeldzame Kleine oranje bekerzwam (zz). Deze soort is in Nederland slechts bekend van 20 atlasblokken. Lees hier alles over de bijzondere waarneming van Rob.

Kleine oranje bekerzwam (Rob Koelman)

***19 oktober* Onderzoek Vliegenzwam 2022: al meer dan 15.000 waarnemingen**

De Vliegenzwam is gekozen tot “Paddenstoel van het jaar 2022”. Op 21 september riepen we op om waarnemingen van de Vliegenzwam door te geven. Door de regenval vanaf eind september wordt de Vliegenzwam de laatste weken veel waargenomen. Er zijn al meer dan 15.000 waarnemingen doorgegeven op Waarneming.nl. Lees hier alles over het Vliegenzwamproject.

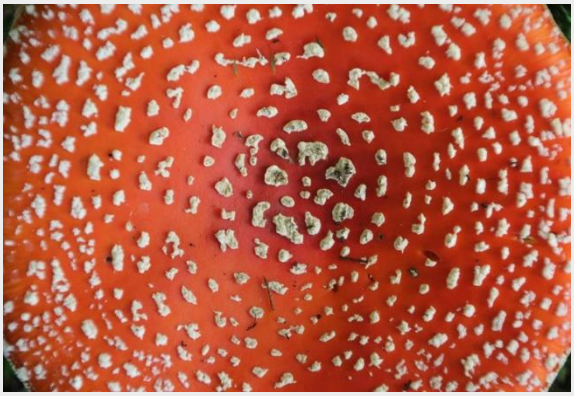

Vliegenzwam (Melchior van Tweel)

***24 oktober* Online-lezing over stikstofdepositie en paddenstoelen**

Stikstof is bijna dagelijks in het nieuws en het belang van het terugdringen van de stikstof-belasting voor natuurherstel wordt door velen benadrukt. Maar wat betekent stikstofdepositie voor paddenstoelen? Hoe weten we dat veranderingen in de paddenstoelenflora voor een belangrijk deel door stikstofdepositie worden veroorzaakt? Kunnen we aan de hand van soortenlijstjes vaststellen of een gebied relatief schoon of vervuild is? Treden er alleen veranderingen bovengronds op, of zien we ook veranderingen in de bodem? Hoe werkt stikstofdepositie precies op vruchtlichamen en de zwamvlok? Wat betekenen die veranderingen voor het functioneren van bosecosystemen? Hoe snel en gemakkelijk kan de paddenstoelenflora zich herstellen als de stikstofdepositie aanzienlijk is verminderd? In deze lezing geeft Thom Kuyper een overzicht van onze huidige kennis op dit gebied.
De online-lezing is hier terug te kijken.

Gele stekelzwam (Gerben Winkel)

***26 oktober* Kraagchampignon in het grijze duin van Hoek van Holland (Zuid-Holland)**

En nog een prachtige vondst door Theo Strik. Op 10 oktober ontdekte hij in het grijze duin in Hoek van Holland een Kraagchampignon. De Kraagchampig-non is uiterst zeldzaam (zzzz) en heeft met de vondst van Theo erbij, nu twee stippen op de Verspreidingsatlas. Lees hier alles over deze bijzondere vondst.

Kraagchampignon (Theo Strik)

Paddenstoelenexcursie LaarX in samenwerking met de NMV *Bas van Blitterswijk*

Op 15 oktober heeft studievereniging LaarX van het Van Hall Larenstein te Velp weer hun jaarlijkse paddenstoelenexcursie georganiseerd. LaarX organiseert lezingen, activiteiten en werkdagen als aanvulling op de opleiding Bos- en Natuurbeheer. Zo ook een paddenstoelenexcursie. Dit doen we omdat paddenstoelen enorm onderbelicht zijn in het huidige lespakket. Er is dan ook weinig kennis onder studenten over onderwerpen als soortenkennis, indicatorwaarden en de toepassing binnen het natuurbeheer.

De deelnemers luisteren geduldig naar Jan

Na het succes van vorig jaar zaten de aanmeldingen al snel vol. Met 27 mensen onder begeleiding van Jan Knuiman en Carolien Reindertsen gingen we op pad op natuurbegraafplaats Heidepol boven Arnhem. Heidepol is net als de locatie van vorig jaar een interessante locatie. Beide zijn begraafplaatsen waar een lage externe dynamiek speelt en veel verschillende biotopen te vinden zijn op een klein oppervlakte. Dit is een goed recept om veel verschillende soorten paddenstoelen te vinden.

De groep studenten was zo enthousiast dat er al tijdens het verzamelen op de parkeerplaats de eerste soorten werden gevonden. Waaronder de Pijpknotszwam. Een aparte schimmel die veel op dode takken te vinden is. Ook is zoals de naam al doet vermoeden de Pijpknotszwam hol van binnen. Een leuk detail om op te letten de volgende keer als er gezocht word.

Na een korte introductie begonnen we met de excursie. Na een paar meter kwamen we er al snel achter dat iedereen er lekker in zat. Bij de eerste stop werden meer dan twintig soorten gevonden. Onder andere een boomstronk met vier soorten erop. Een mooi voorbeeld van saprofyte soorten. Ook een saprofyt en bovendien een droomsoort van meerdere deelnemers was het Oorlepelzwammetje. Een prachtige paddenstoel die op dennenappels groeit. Het mooie aan het Oorlepelzwammetje is toch wel de onderkant (zie afbeelding).

Onderkant van het Oorlepelzwammetje

Tijdens de excursie kwamen de ene na de andere paddenstoel tevoorschijn. Terwijl Jan duidelijke uitleg gaf over alle verschillende levenswijzen en indicatorwaarden begon het op een gegeven moment te regenen. Maar zelfs regen kon de pret niet drukken bij alle enthousiaste deelnemers. Tijdens de regen werden nog meerdere gave soorten gevonden zoals een Dunne weerschijnzwam die in een dode beuk groeide. De laatste stop van de excursie was een geplagd stukje heide. Op deze kale grond stonden tal van mossen en korstmossen. Ook stonden er een aantal interessante paddenstoelen tussen. Waaronder het Oranje mosbekertje die na de excursie door zowel Jan als een deelnemer microscopisch is gedetermineerd.

Ondanks de regen was dit een zeer geslaagde excursie met een hoge opkomst. Vergeleken met vorig jaar was de locatie minder rijk aan soorten, maar wel rustiger en ook rijker aan habitattypes. Er valt te verwachten dat natuurbegraafplaats Heidepol zich over een aantal jaar tot een waar paddenstoelenparadijs vormt.

Paddenstoelenexcursie voor leerlingen NT2-onderwijs *Herman Sieben*

Anderstalige kinderen leren Nederlands via les over paddenstoelen

In oktober dit jaar werd ik door het Openbaar Onderwijs Zwolle gevraagd om voor verschillende klassen van de Oekraïense School en voor 2 klassen kinderen met een niet-Nederlandse achtergrond (NT2-onderwijs) lessen over paddenstoelen te geven. Gelukkig kon ik veel verschillende soorten meegenomen paddenstoelen laten zien en gingen we ook rond de school naar paddenstoelen zoeken. Naast het enthousiasme wat de kinderen tentoonspreidden om paddenstoelen te bekijken, aan te raken en rondom de school op zoek te gaan, was het ook interessant hoe kinderen en onderwijzers uit verschillende culturen zo anders naar paddenstoelen kijken en mee omgaan. Die verschillen zag je bij de onderwijzeressen uit de Oekraïne en Nederland, maar ook bij de leerlingen uit de verschillende landen.

Kinderen en Herman enthousiast in de weer met paddenstoelen

De leerlingen van het NT2-onderwijs komen uit verschillende landen: Syrië, Turkije, Spanje, Brazilië, Eritrea, Kenia, Tunesië en Cambodja. De groepen zijn heel verschillend samengesteld. Van leerlingen die nog nooit naar school zijn geweest tot leerlingen die al aardig wat onderwijs hebben gehad in hun eigen land of op een AZC-school hebben gezeten. Sommige leerlingen zijn net een paar weken in Nederland en anderen al langer. De taal die met de kinderen wordt gesproken is vooral Nederlands en af en toe Engels. Soms vertalen leerlingen die al wat langer in Nederland iets voor een leerling die nog maar kort in Nederland is.

Op de Oekraïense school zitten 4 klassen kinderen. Oekraïense onderwijzers geven samen met Nederlandse onderwijzers de kinderen les. Ik gaf deze lessen in het Engels en het werd vertaald in het Oekraïens. Toch waren er al kinderen, die na 4 maanden verblijf in Nederland al wat Nederlands

kenden, zelfs de term paddenstoel! Mijn eerste vraag was of ze wel eens paddenstoelen gezocht hadden? Drie kwart van de leerlingen had ervaring met het zoeken en eten van paddenstoelen, samen met hun ouders of grootouders. Bijzonder om te zien dat ze niet vroegen of de paddenstoelen giftig waren, maar of je ze kon eten. En het leuke was dat een aantal ook wist dat je boleten kon eten. Terwijl de Nederlandse onderwijzeressen bijna bang waren om een paddenstoel aan te raken, vonden de kinderen het fantastisch om zelf de blauwverkleuring op de Kastanjeboleet te veroorzaken, de geur van de Narcisridderzwam te ruiken en een stukje van de Harde populierboleet af te snijden en het witte vlees bij de steel blauw te zien worden. Ook leuk om te zien dat de ene onderwijzeres uit Kiev geen ervaring had met paddenstoelen en de ander van het platteland verschillende soorten herkende. Vlakbij de school was een veldje met onder meer met tientallen Groene knolamanieten, Zwavelkopjes, Krulzomen, Zilvergrijze ridderzwammen en Fluweelboleten. Fantastisch was het hoe fanatiek ze zochten en hoe getriggerd ze waren welke je wel en niet kon eten. Wel heel educatief zo'n veldje vlakbij school.

Groene knolamaniet

De lessen voor het NT2-onderwijs waren heel anders. Een groot deel van de kinderen hadden misschien nog nooit een paddenstoel in het echt gezien. Sommige kinderen uit Syrië hadden na hun vlucht een half jaar in een kelder gewoond in Istanbul. Het meisje uit Brazilië, kon nog geen Nederlands en vroeg aan mij in het Engels of er in Brazilië ook paddenstoelen groeiden. Maar ook hier waren ze dolenthousiast om te ruiken en de kleurveranderingen te zien. En nog nooit hadden ze een Vliegenzwam in het echt gezien. En iedereen wilde die mooie rode paddenstoel met witte stippen even vasthouden, en natuurlijk is ook het liedje van kabouter Spillebeen gezongen. En door al die verschillende taalachtergronden, heb ik ook uitgelegd hoe een Vliegenzwam in alle landen de wetenschappelijke naam *Amanita muscaria* draagt. En in koor werd die naam herhaald! De school waar het NT2 onderwijs wordt gegeven heeft helaas niet vlakbij zo n mooi paddenstoelveldje zoals bij de Oekraïense school, maar vlakbij een parkeerterreintje stonden grote bundels met Honing-zwammen. Voor het eerst zagen en vonden sommige kinderen bewust een paddenstoel. En ze mochten een paar plukken. En op de terugweg langs het gazon met zo nu en hondenpoep, vonden de kinderen zelf ook nog Weidekringzwammen en Gazonvlekplaten! Sommige kinderen moesten hun schoenen dan ook bij de ingang uitdoen, maar dat hadden ze er wel voor over!

Mooi om te zien hoe enthousiast de kinderen waren. En al spelenderwijs iets over paddenstoelen en taal leerden. Maar ik denk ook dat het belangrijk is dat we juist aan kinderen en hun ouders met een andere culturele achtergrond, en zoals uit de Oekraïne met een andere paddenstoelenplukcultuur,

goede informatie moeten geven over het eten van wilde paddenstoelen en het Nederlandse plukbeleid. Want naast deze lessen heb ik ook contact met volwassen Oekraïners, de meesten kennen de soorten goed, maar sommigen zijn bijvoorbeeld wel opgegroeid met het idee dat de Krulzoom eetbaar is en zijn niet bekend met het *Paxillus*-syndroom. Helaas moeten we ook constateren dat het aantal vergiftigingsgevallen door het eten van paddenstoelen aan het toenemen is in Nederland. Juist bij mensen met een andere culturele achtergrond komen vergiftigingen met paddenstoelen relatief vaker voor dan bij Nederlanders. Daarom is juist goede voorlichting van belang. En toch hoop ik dat die kinderen, hun enthousiasme verder ontwikkelen voor paddenstoelen, ze hoeven zich niet zo aan Nederland aan te passen dat ze mycofoob worden! Nu zijn ze gelukkig nog mycofiel!

Gewone krulzoom

De lokale omroep uit Zwolle, RTV-Focus, heeft van de NT2-lessen een videoreportage gemaakt die hier te bekijken is.

Vooruitblik

Paddenstoel van de Maand
De PvdM oktober is de Echte honingzwam.

Online lezingen

De lezingen worden aan het begin van de maand aangekondigd in dit journaal en tevens onder deze link op de NMV-website. Ze beginnen steeds om 19.30 uur en inloggen kan vanaf 19.15 uur. Ook niet-leden van de NMV zijn welkom.

***7 november* Brandplekpaddenstoelen**
Peter Eenshuistra
Veel paddenstoelen op brandplekken zijn de laatste decennia zeldzaam geworden en op de Rode Lijst terechtgekomen. Bewust branden van houtafval of vegetatie wordt nauwelijks nog toegepast in de natuur. Twee grote natuurbranden in de Deurnese Peel en in de Meinweg 2020 boden de mogelijkheid om deze paddenstoelen enkele jaren te onderzoeken. In dit verhaal worden een aantal specifieke brandpleksoorten besproken en wordt tevens op enkele ecologische aspecten ingegaan.

Bosbrandvlamhoed (Peter Eenshuistra)

Zoom-link: https://us06web.zoom.us/j/85841251423

21 november* Paddenstoelen van het Moerasmeetnet *Chiel Noordeloos
Het Moerasmeetnet is opgezet om een aantal typische soorten die in moerassen voorkomen te volgen in de tijd. Dit gebeurt mede in verband met de beoordeling van de staat van instandhouding van habitattypen. Elke zes jaar wordt over de bevindingen gerapporteerd aan de Europese Unie.

Wilt u zich alvast inlezen over het onderwerp van deze lezing, dan vindt u hier meer informatie. Ook kunt u alvast een kijkje nemen in de Veldgids Moerasmeetnet die gratis is te downoaden.

Zoom-link: https://us06web.zoom.us/j/89145292598

Excursies

Overzicht van excursies
Onder Agenda op de NMV-website vind je steeds een actueel overzicht van Mycologische activiteiten die op stapel staan. Via deze link kom je terecht bij het NMV-excursieprogramma, excursies in het kader van de diverse paddenstoelmeetnetten en die van diverse paddenstoelenwerkgroepen.

Vanwege o.a. de droogte en als gevolg daarvan een schaarste aan paddenstoelen in een bepaald gebied, kan een excursie geannuleerd worden. Ook kan het zijn dat er een maximum geldt voor het aantal deelenemers bij een excursie. Raadpleeg daarom steeds degene die genoemd staat als begeleider van een excursie.

Excursies voor studenten
Ben je als student van een studievereniging biologie, natuurbeheer of verwante opleiding geïnteresseerd in paddenstoelen en hoor je daar weinig over in je opleiding? Informeer dan eens naar de mogelijkheden van een excursie voor je studievereniging. Reacties kun je sturen naar: redactie journaal.

Colofon
Het Maandjournaal Paddenstoelen is een digitale uitgave van de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) en biedt een terugblik op het nieuws op paddenstoelengebied van de afgelopen maand en te verwachten gebeurtenissen van de komende maand. De redactie is in handen van Carolien Reindertsen en Jan Knuiman. Iedereen kan een gratis abonnement nemen op deze NMV-uitgave en dit ook weer opzeggen door een email te sturen naar: abonnement
Ben je een interessant nieuwtje op paddenstoelengebied tegengekomen of heb je misschien wel een bijzondere vondst gedaan? Neem dan even contact met ons op door een email te sturen naar: abonnement
Mocht je naar aanleiding van de inhoud van deze uitgave benieuwd zijn naar nog meer activiteiten van de NMV, dan is een lidmaatschap wellicht het overwegen waard. Zie voor meer informatie onder: lidmaatschap

Disclaimer

Deze NMV-uitgave is met grote zorg samengesteld. Desondanks kunnen er geen garanties gegeven worden met betrekking tot de volledigheid, juistheid of actualiteit van de gegeven informatie in deze uitgave. De NMV of de redactie van deze uitgave kan niet aansprakelijk gesteld worden voor de inhoud van deze informatie of voor de gevolgen van het gebruik daarvan. Aan de gegevens, zoals die in deze uitgave worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend.